

NOVA REVIJA
PROSTOR IN ČAS

Pojav revije Prostor in čas pomeni gotovo novo in pozitivno prvine v slovenskem kulturnem snovanju. Ocenjujemo ga lahko optimistično, ker bogatí slovenski kulturni prostor in sprošča nekatere ustvarjalne sile, ki se v revialnem življenju iz različnih razlogov doslej niso popolnoma uveljavile. Avtentično izpovedovanje različnih pogledov na slovenske družbene in kulturne probleme ter njihovo medsebojno soočanje v dialogu in v polemiki lahko ustvarita ugodnejšo kulturno klimo in motivirata kulturno snovanje.

Prepričani smo, da tak pluralizem v kulturi krepí uresničevanje temeljnih interesov slovenske narodne in družbene skupnosti. Premagujemo nekdanje predstave, da je te interese mogoče uresničiti z navidezno monolitnostjo, pa tudi birokratski strah, da je pluralizem mnenj o kulturnih in družbenih problemih nevarnost za socialistično perspektivo.

Zato pomeni nova revija nastajanje boljših in ugodnejših možnosti za delovanje drugih revij in kulturnih skupin v slovenskem prostoru. V situaciji, ki nastaja, lahko pričakujemo preseganje neprijetne neodmevnosti ali neustrezne odzivnosti na posamezne kulturne pojave, kar je vzbujalo vtis, da se v tem prostoru malo dogaja in postane razgiban samo ob raznih kulturnih aferah.

Morda so takšna pričakovanja preoptimistična. Ne mislimo, da se bodo izpolnila v trenutku, brez trenj pa tudi brez recidivov. Utemeljena pa so zaradi očitnega trenda otresanja prevzeli ideoloških shem in predstav v družbeni in kulturni politiki in nastajanja večje odprtosti politične in kulturne sfere. Potrjuje jih tudi nova revija, kakor se je predstavila zlasti z uvodno besedo glavnega urednika

ter s cilji in nalogami, ki si jih zastavlja.

To ne pomeni, da sprejemamo vse zapisane ocene o današnji in pretekli kulturni situaciji, o vzrokih teh situacij, o razmerju politike do kulture itd. Podobne ocene bodo najbrž še dalje časa vsebina razmišljanj, razhajanj in polemik. Uvodnih besed ni razumeti kot celotne in dokončne sodbe. Kajti nesporazumi se verjetno ne začenjajo pri političnih posegih v delovanje Perspektiv in pred tem mladinskih časopisov, temveč segajo dalje nazaj v povojni čas. Tudi ni pomembno, da so vendar med pobudniki nove revije kulturni delavci, ki so do konca leta 1968 sodelovali npr. v Sodobnosti (nekateri pa še dalje sodelujejo). Njihove pobude za novo revijo je mogoče razumeti, da želijo ali več revij ali pa bi radi sodelovali v reviji, ki bi jim po pogledih bolj ustrezala. Samo za en del podpisnikov, ki so dali pobudo za novo revijo, lahko velja, da v obstoječih revijah niso mogli sodelovati. Toda ta netočnost v uvodnih besedah ni bistvena za utemeljenost nove revije. Bistvene so zamisli o njenih nalogah v slovenskem kulturnem življenju, te pa pomenijo lahko novo kvaliteto.

Na temo Uvodnih besed objavlja prva številka revije še zapis odgovornega urednika Vladimira Kavčiča Zakaj nova revija. Avtor zapisa tudi ocenjuje revialno situacijo in daje sodbe o politični manipulaciji s kulturo na primerih Perspektiv, Sodobnosti in Problemov. Te ocene so razumljivo polemične, toda tako ekskluzivne in agresivne, da vzbujajo vtis o obremenjenosti avtorja z isto politično manipulativnostjo, ki jo sam obsoja.

Avtor končuje zapis pesimistično, da je upanje na uspeh nove revije prav skromno, da pa je tveganje kljub temu potrebno. Ali ni ute-

meljena misel, da tak pesimizem, če je seveda avtentičen, ki že od vsega začetka komaj dopušča upanje na uspeh in se predstavlja samo kot potrebno tveganje, pomeni nekoliko naivni avanturizem? Če pa ni avtentičen, je lahko samo še narcisoidna poza. Človek se ponavadi loti kakšne akcije, kadar oceni, da bo cilje, ki si jih zastavlja, skoraj verjetno dosegel, ne pa, če je kar prepričan, da bo v svoji akciji poražen. Toda to je stvar osebne občutka avtorja zapisa.

Bolj od tega čudnega pesimizma odbijajo nestrpne, uničujoče in dokončne sodbe o Perspektivah in njihovih akterjih, o Sodobnosti in njenih nerodnih urednikih slabega spomina, o političnih in kulturnih manipuliranih pri Problemih ipd. V tem površnem in emocionalnem etiketiranju je nekaj anahronističnega. Posebej še zaradi tega, ker avtor vidi vsepovsod »zaprtost«, kot »odprtost« pa predstavlja samo svoj lastni koncept. Groba ekskluzivnost, s katero zahteva na vse strani, ponašanje, katerega ima za primerno, sta seveda tudi samo poskus manipulacije.

Njegov zapis je razumeti, da je nova revija poskus »normalizacije«, ne pa nova revija kot sestavni del kulturnega snovanja. Nisem pripravljen razumeti situacijo, ki je nastala z delovanjem več revij, kot medsebojno pomirjenje in iskanje kompromisov. Pričakujem celo več polemike, več različnih ocen in tudi več ostrih konfrontacij. Toda pravila take igre, ki izključujejo dvomljivo »koeksistenco«, izključujejo tudi aprioristično znikanje drugačnih pogledov in kvalificiranje njih avtorjev kot kulturno in moralnopolitično dubioznih subjektov, pa tudi nestrpno prilaščanje vloge edino pozitivnega dejavnika »normalizacije«.

Če tako razumemo to situacijo, kot se zdi, da jo razume Kavčič, smo

ostali pri starem. Od Sodobnosti zahteva sodbo o dogodkih, ki so prizadeli slovensko revialno življenje v preteklosti, in tako sodbo tudi ponuja. Zaradi obsodbe politične manipulacije zahteva Kavčič novo politično sodbo. Prepričan sem, da je zelo potrebna precej kompleksnejša ocena kulturne preteklosti, ki bo segla dlje nazaj kot samo do časa, ko se pojavi v slovenski kulturi Vladimir Kavčič, in da bo taka sodba terjala precej intelektualnih naporov. Kolikor sem lahko o taki oceni razmišljal, dvomim, da bi lahko enostransko odpravila nekaj politikov in kulturnih delavcev kot krivce, nekaj kulturnih delavcev pa kot njihove žrtve. Verjetno bo morala odmeriti, kaj je bilo zares neogibno, kaj pa je bila subjektivna zmeta. Ob taki oceni se ne redko krivci in žrtve znajdejo precej blizu skupaj. Končno bo potrebno oceniti, kje, kdaj in kako so začele nastajati možnosti »normalizacije«, če naj uporabim ta avtorjev pojem z nekoliko drugačno vsebino. Kajti k tej današnji situaciji zares niso prispevali samo pobudniki nove revije. Najbrž je posledica in rezultat mnogo širših prizadevanj v mnogo širšem prostoru. V tem pa imajo poleg pobudnikov nove revije svoje mesto tudi Perspektive, Problemi, Dialogi in končno celo Sodobnost pred krizo, ki jo omenja Kavčič, in po njej. Tega deleža v tem ne morejo odvzeti Kavčičeve lekcije in ne poudarjanje tveganja, katerega sprejema kot odgovorni urednik nove revije.

Kavčičev zapis za usmerjenost nove revije verjetno ni značilen. Nisem se zaustavil ob njem, ker bi mu pripisoval poseben pomen. Toda zares nisem bil in nisem pripravljen niti zase in ne za sodelavce tiho sprejemati takih javnih moralnopolitičnih ocen, naj pridejo s katere koli strani.

Vlado Vodopivec